

ГРБОВИ НАЈЗНАЧАЈНИЈИХ СРПСКИХ ПЛЕМИЋКИХ ПОРОДИЦА У ЗАДАРСКО – КНИНСКОМ КРАЈУ

Апстракт: У такве породице, поред осталих, спадају: Јанковићи од Ислама, Зовинићи, Смиљанићи, Кнежевићи из Оћестова и Синобади - кнински. Неке од њих дале су велики допринос у борби против Турака, а Кнежевићи су значајни по том што су дали чувеног епископа Стефана.

У грбовима ових племићких породица као симболи доминирају у првом реду оружје што симболизује њихов однос према непријатељу.

Кључне речи: Грб, племство, симбол, породица.

У најновије вријеме дошло је до појачаног интересовања за хералдику, односно, за систематско проучавање грбова као симбола прошлог времена, али и као симбола којима се данас служимо.(1)

Што се тиче Далмације, у њој су од 17. вијека израђивани грбовници. Тако нам је познат трогирски грбовник из 1776. године, рад Јерка Буффалиса, те пашки грбовник који је израдио Марко Ловро Руић 1784. године, а у фрањевачком самостану у Хвару чува се свеска са цртежима грбова племства. За далматинску хералдику незаобилазни су грбовници Ивана пл. Бојничкића, "Der adel von Kroatien und Slavonien", Nurnberg , 1899. године и Ф.Р Хеуер, "Der Aolelron Dalmatien", Nurnberg , 1873. Уз све недостатке, ураво је овај Хеуеров зборник остао једини приручник за грбове далматинског племства. (2) Емил Ласзоњски је био уредник и покретач хералдичког листа "Витезовић" који је излазио, на жалост, кратко вријеме, почетком 20. вијека (1903-1904), а пред II свјетски рат, 1937. почиње излазити "Хералдички гласник", али ни тај лист није излазио дуго (до 1939. године).

У исто вријеме је Дуишин почео објављивати "Зборник племства", али је издао само два дијела, први до слова Х (1938), и други до слова Ј (1939).(3)

Са задарског подручја најзначајнији хералдички рад је Јелене Колумбић, "Грбови задарских племићких обитељи почетком друге аустријске владавине Далмацијом", 1979. године.(4)

У свим тим хералдичким зборницима, односно, грбовницима, као и појединим радовима, могу се наћи и грбови племићких српских породица из задарско - книнског краја.

Најзначајније српске племићке породице које су одиграле одређену часну историјску улогу у задарско - книнском крају су: Јанковићи, Смиљанићи, Зовинићи, Синобади и Кнежевићи.

JANKOVICH -DEDE MITROVICH DE ISLAM (5)

ШТИТ: полуокругли штит је водоравно подијељен, тако да горњи плави дио чини главу штита у којој се налази златна грофовска (conte) круна; доње поље је окомито раздијељено; у доњем сребрном десном пољу је црни окруњени орао раширених крила, који у десници држи сребрни мач, а у левици вагу (кантар); у лијевом златном пољу штита је црвени окруњени пропињући лав, окренут у десно.

НАКИТ: изнад штита је сребрна кацига са златном круном из које расте црвени окруњени лав, окренут у десно.

ПЛАШТ: с десне стране црвено-златни, а с лијеве плаво-сребрни.

ПЛЕМСТВО: Јанковићи - Митровићи су српска племићка породица из Жегара, у близини Обровца. Породица Јанковића је, као и многе друге, под притиском турског зулума пребјегла ("ускочила") на млетачку територију у Далмацији и населила се у засеоку Будину, поткрај Поседарја, повише Задра.(6) Ова је породица дала низ истакнутих јунака и ускочких вођа у ратовању против Турака током два дуготрајна млетачко - турска рата, Кандијског (1645-1669) и Морејског рата (1684-1699).(7)

Чувени ускочки старјешина Јанко Митровић (8) и његова три сина, Стојан, Завиша и Илија, у самом су врху ускочке ослободилачке епопеје.(9) То се, прије свега, односи на Стојана, који је 1670. године за заслуге у борби против Турака добио од млетачке сињорије титулу и Орден витеза Св. Марка, а затим и двораци Јусуф-аге Тунића у Исламу са велепосједом од преко 100 хектара винограда и ливада. Тај двораци који у народу зову "Кулом Јанковића" до 1990. године био је власништво Музеја породице Десница, а након агресије хрватске војске на Републику Српску Крајину, он је до темеља уништен.

Послије погибије Вука Мандушића, у извјештајима генералних провидура Далмације сенату Млетачке републике, све чешће се спомиње име Јанка Митровића, оца Стојана Митровића, касније прослављеног ускочког јунака Стојана Јанковића. Име Јанка Митровића се први пут спомиње у списку бранилаца Шибеника од турске навале 1647. године. Већ двије године касније, на основу овлаштења млетачког сената, генерални провидур Леонардо Фасцоло дозначује (4. 8. 1649.) Јанку Митровићу четири дуката мјесечно као награду за његово активно учешће у Кандијском рату. Провидур Гиrolамо Фосцарини даровао је Јанка Митровића са једним Турчином, којег је заробио у бици код Задрварја, те му потврђује његове заслуге за ратовање у Лици и Крбави, затим код Дувна и Грахова, те га назива главним поглавицом Морлака, ("capo principale di Morlacchi").(10) Фебруара 1659. године, рањен је у бици код Цетине, од чега је врло брзо умро. Тачно се не зна где је покопан. Смрт му је забиљежена у православној цркви Св. Илије у Задру – 28.02.1659. Иза себе је оставио три сина: Стојана, Дмитра Николића, брата гласовитог Баје Николића Пивљанина.

Синови Јанка Митровића, у историјским изворима, називају се по оцу Јанковићи или по дједу Митровићи. Јанка Митровића је далеко превазишао његов син Стојан Јанковић.(11) Ратничке подвиге Стојанове описали су многобројни извјештаји млетачких провидура сенату, али и народне пјесме из ускочког циклуса.(12)

Стојан Јанковић је провео у заточеништву четрнаест мјесеци, иако народна пјесма каже да је заточеништво трајало 9 година и 7 мјесеци.(13) Међутим, Бошко Десница је, трагајући за историјском позадином познате пјесме "Ропство Јанковић Стојана", успио да пронађе неколико аутентичних докумената који говоре о ропству и потврђују да је он провео у ропству четрнаест мјесеци. За вријеме заробљеништва Стојана Јанковића у Цариграду, Морлаци су изабрали за његова замјеника ("Vice Harnambassa") Павла Унчевића, који је вршио његову дужност док се Стојан није докопао слободе. Стојану је нови провадур Далмације Антонио Приули, свједочанством од 25.11.1669. године потврдио "гласовите јуначке заслуге четујући по задарској околици", и што је својом руком одрубио главе тројници познатих турских ага, те многе живе заробио и запљенио огроман плијен.(14) За своје ратне подвиге Стојан Јанковић је 13.03.1670. године добио писмено признање од тадашњег млетачког дужда Доменикуса Контарена.(15) Стојан је за своје ратничке заслуге награђиван, не само писменим признањима и високим млетачким орденима, него и земљишним посједима. Стојану је далматински провидур Антонио Барбаро, својом одлуком датираном у Задру 10.08.1670. године, даровао кућу и посјед Турчина Тунића у Грчком Исламу (код Задра) у износу од 400 гоњаја земље. Осам година касније, млетачки дужд Алоисус Контарини издао је дукал, датиран у Венецији 22.09.1678. године, који наређује далматинском провидуру Петру Валијеру да Стојана Јанковића и једног његовог сина упише са пуном платом у једну од коњичких јединица на територији Далмације. Исти је млетачки дужд именовao Стојана Јанковића за поглавицу Морлака са мјесечном платом од 25 дуката.(16)

Стојан наједном пада у немилост код млетачких власти, због брата Илије Јанковића, који је 1680. године осуђен на прогонство из свих земаља Млетачке Републике, зато што

је у доба мира са Османском Империјом прелазило млетачко турску границу и нападао Турке по пограничним селима. Он бива ухапшен и спроведен у Венецију, заједно с братом Завишом. То је изазвало велико незадовољство, не само код ускока, него и код широких слојева народа Буковице и Равних Котара, који су у њему видјели свога предводника, прослављеног у многим борбама са Турцима у Лици, Босни и Далмацији.(17)

Стојаново хапшење није повољно одјекнуло у Венецији, јер се у њој знало за његову велику популарност у народу. Тешко је утврдити колико је Стојан Јанковић провео у интернацији у Венецији. Историјски извори о томе не говоре. Према документима које је пронашао Бошко Десница у Млетачком државном архиву, највероватније да је Стојан Јанковић био у заточењу од 17.09. па до 20.11.1683. године, када Венеција шаље Јанковића са његова три друга у Задар да угуше устанак. Стојан сада ужива наклоност сената, те му провидур, који је раније ухапсио Јанковића, издаје пуну плату. Млетачки сенат је опростио кривицу Стојану Јанковићу и поново му вратио све његове раније функције и припадности. Стојан Јанковић је са својим Морлацима постао страх и трепет за Турке. Командант млетачке коњице из Брибира (Островица) јавља 26.06.1686. године да је Јанковић са Морлацима у Книнској Крајини запалио 25 млинова и срушио једну утврђену кулу на Крки, која је заштићивала млинове. Још већи подвиг представљао је Јанковићев поход на Ливно са 5000 пјешака и 1500 коњаника, који се завршио погибијом 200 турских коњаника под Гламочом.

Цијенећи ратне заслуге Стојана Јанковића дужд Марко Антонио Ђустиниано издао је посебни дукал 7.11.1686. године, којим му дозвољава формирање једне нове регименте "олтрамаринских" (славенских) пјешака повјерава му избор официра уз одобрење провидура.

О подвизима Стојана Јанковића чуло се на све стране. И Арсеније III Чарнојевић, патријарх пећи, намјеравао је да пошаље стотину наоружаних коњаника Стојану Јанковићу да се боре против Турака. Босански паша Мухамед Атлагић,(18) покушава на разне начине да унесе раздор међу Морлаке, да поколеба њихову вјерност и према Стојану Јанковићу. У томе није успио. Атлагић са јаком турском војском опсједа Сињ, којег је Јанковић ослободио али не успјева да га поново освоји. Сенат му је у Венецији, 20.03.1670. године додијелио титулу витеза Св. Марка обавивши га златним ланцем с колајном Св. Марка.(19) Лик Стојана Јанковића оцртао је, не само наш народни пјесник у познатим народним пјесмама, него и Мирко Королија (20) у једном импресивном сонету "Стојан Јанковић". Владан Десница је ставио ову пјесму у уводном дијелу "Магазина сјеверне Далмације", 1943. године, осјећајући у њој синтезу прошлости, садашњости и будућности. Стојан се женио два пута. Прва му се жена звала Вука, а друга Антонија. Антонија је била поријеклом из грчке породице Rezzi и по вјери католкиња. Стојан је имао укупно деветоро дјеце. Стојанов брат Илија био је "црна овца", заблудјели син, проклетник и пустоловина. Он је заиста особена фигура легендарног ускочког покрета у Равним Котарима. Уједињавао је у себе све познате црте наших горштака, нештедице јуначких и храбрих али и недисциплинованих и помало сурових, као и њихово вријеме. Свим тим особинама Илија Јанковић је дао свој лични печат. Пркосан и несавитљив, прзница и пуштахија, Илија је читавог свог живота до краја испуњеног против Турака, задавао млетачким властима у Далмацији, па и у самој влади Републике Венеције сталне и големе главобоље. У млетачким документима име Јанковића Илије је обавезно попраћено погрдним именима: "бандит", "крволочни и свирепи", "камен смутње", "главни изазивач нереда", "деспотски", "неукротиви" и слично.(21)

Из тих млетачких докумената дознајемо да је Илија у нашем српском, а и хрватском

народу, уживао већи углед и ауторитет него иједан ускочки вођа те да је расипнички дијелио народу све што је имао или што би уграбио од Турака.(22)

Прочуо се још у вријеме затишја између Кандијског и Морејског рата. Према једној наредби генералног провидура за Далмацију, Валијера, од 30.03.1680. године Млеци који су по сваку цијену жељели да одрже добре односе са Турском, због одметништва су Илију Јанковића у одсуству осудили на смрт (*bandito con pena capitale*). Међутим Илија је наставио да пустоши и пљачка по турској територији, тако да је нови млетачки провидур Лоренцо Дона био принуђен да 13.09.1683. године писмено нареди народним старјешинама да Илију Јанковића "ухвате живог или мртвог", уз велику новчану награду. Провидур је послао у интервенцију у Венецију Илијину браћу, сердара Стојана и Завишу, очекујући да ће тиме "укротити бандита Илију" (*per mortificare il alterreggia del bandito Elia*), а његовој дружини је дао рок од 3 дана да га напусти, под претњом да ће им све куће попалити.

Мјере које су Млеци предузели биле су узалудне. Наиме, настала су и друга времена. Удружене снаге Аустрије и Пољске, нанијеле су у септембру 1683. године код Беча страховит пораз Турцима, који су се у нереду повлачили према југу, ка Београду. У настојању да одржи мир са Турском, Венеција се није придружила аустријско-пољском савезу, али је зато у сјеверној Далмацији, с ове стране млетачко-турске границе, већ пламтио општенародни устанак. Његов организатор и стварни вођа био је Илија Јанковић. Међутим, млетачка сињорија је вратила из Венеције Илијину браћу Стојана и Завишу, како би устанике наговорили да одустану од даљњих акција. Али, народ је отказао сваку послушност. Устанак народа српског се све више разбуктао. Под вођством Илије Јанковића устаници су у овим данима ослободили Врану, Островицу, Перушић и Бенковац, а Турци су у паници побјегли у Обровац, Скрадин и Дрниш. Устаничка војска под млетачком окупацијом подијељена је у три одреда којима су командовали Илија Јанковић, харамбаша Тинтор и Јован Баљак, док се на челу устаника с турске територије налазе Никола Шарић, Илија Цврља и Грго Стрижиреп. Илији Јанковићу се придружио и бокелски хајдук Бајо Николић Пивљанин.(23)

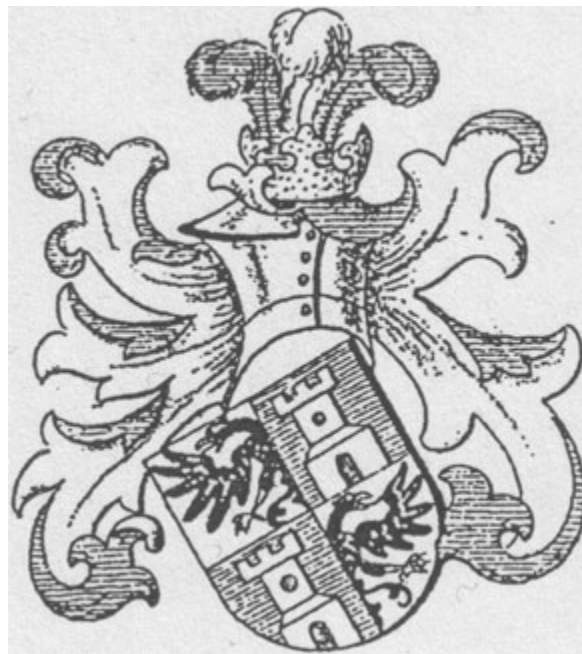
Крајем октобра ослобођен је и Скрадин. Затим је Илија из Новиграда, Вињерца и Стариграда заузео Обровац. Илија је са овим устаницима ослободио и Дрниш, у којем је све турске куће запалио, а потом одржао велики народни збор. Становници Ервеника нису се хтјели прикључити устаницима па је са њима оштро поступао. Напао је Ервеник и жестоко га опљачкао. У заједничком рату Млечана и ускока у чијим су се првим редовима налазила браћа Јанковић, постигнути су крупни резултати. Ослобођени су Макарска, Задварје и јака турска тврђава Сињ. Млетачке главобоље због Илије Јанковића су настављене. Тако провидури извештавају својим владама о "потпуној анархији" у Равним Котарима, што треба приписати злочиначким поступцима крволочног Илије Јанковића. Да би скршио његову отпорност, провидур је неко вријеме држао у Задру као таоца његова брата Завишу. Ни то није помогло.(24)

Најзад јануара, 1694. године, Илија је умро природном смрћу. Сенат је у Млецима одмах јавно изразио своје "особито задовољство" (*particular sodisfattione*). Два стољећа касније, на историјску сцену Далмације ступио је један Јанковић, који је случајно носио име и презиме као и неустрашиви бунтовник који је самоиницијативно подигао устанак против Турака, због кога је Стојан Јанковић доспио у млетачку тамницу. Био је то прадјед Владана Деснице, Илија Јанковић, (25) један од најугледнијих грађана града Задра у другој половини деветнаестог вијека. Припадао је Народној странци. У Москви се 1867. године одржавао свесловенски конгрес (26) и словенска етнографска изложба.(27) На њој је из Задра био присутан Илија Јанковић. Илија је умро 1874. године. Његова смрт у

Трсту 02.03.1874. године ожаљена је као национални губитак не само у Далмацији, него и у свим југословенским земљама претходне Југославије.(28) Над гробом му је говорио Симо Матавуљ, тад учитељ у Исламу Грчком.(29) Симо је написао пјесму "На гробу грофа Илије Јанковића".(30) Посљедњи мушки изданак лозе Стојана Јанковића, конте Илија Јанковић оставио је иза себе двије кћери, од којих се Олга удала за Владимира Десницу, дједа Владана Деснице. Владимир Десница је учио гимназију у Задру, а потом је студирао медицину у Падови. Од ране младости је учествовао у национално-политичким гобањима свога краја и успоставио везу са носиоцима Омладинског покрета у Војводини и Србији, који је имао снажног одјека и међу младим нараштајим у Далмацији и Боки Которској. Успоставио је везе са Светозаром Милетићем и Михалом Полит-Десанчићем. Помагао је устанике у босанско-херцеговачком устанку новцем и набавком оружја.

Мати Владана Деснице потјече из старе српске прчањске породице поморских капетана, родица истакнутог бокелског историчара и родољуба Ника Луковића. Удала се за Србина Уроша Десницу, али је до краја живота остала католикиња, а њезин муж никада није захтијевао да пређе у православље. Владан Десница, рођен у Задру, већ у својој раној младости осјетио је нова национално-политичка гобања у доба балканских ратова. У Задру се формира јак омладински покрет који је заталасао ученике, међу којима је био и Владан Десница. Владан Десница од оца Србина и мајке Хрватице, и сам ожењен Хрватицом, представља највишу синтезу интелектуалних и моралних стремљења Срба на Јадрану.(31)

СМИЉАНИЋ (32)

ШТИТ: четвороугаони штит је квадриран (подељен у четири поља); у горњем десном и

доњем лијевом сребрном пољу стоји пола црног орла раширених крила, у горњем окренут у десно, а у доњем у лијево; у горњем лијевом и доњем десном плавом пољу штита је сребрна кула с круништем.

НАКИТ: изнад штита је кацига са златном круном из које расту два плава и једно сребрно нојево перо.

ПЛАШТ: с десне и лијеве стране сребрно-плави.

ПЛЕМСТВО: Смиљанићи су српска православна племићка породица из Лике (Удбина).(33) Из Лике се 1647. године одселила у Далмацију. Најстарији представник породице је Петар Смиљанић, рођен у Лици, гдје је као арамбаха предводио мале чете с којима је Турцима нанио много зла. Петар је био савременик Јанка Митровића. Са своја четири сина (Матом, Филипом, (34) Јованом и Илијом) прешао је у Далмацију, те је постао млетачки поданик. Истакао се у борби против Турака, нарочито при заузимању Земуника, Новиграда, Обровца, Надина, Вране, при нападу на Драчевац и Филип Јаков, одакле је генералном провидуру у Задру Леонарду Фасцолу послао пет одсјечених турских глава са алмама.(35)

Петар је у августу 1647. године предводио напад својих коњаника на Грачац у Лици, који је том приликом био запаљен.(36) Исте године Петар је разорио мост на ријеци Крки (мост Незвен), који су Турци поново подигли.(37) Посебно се истакао у борбама код Пираматоваца, Островице и Брибира. У Буковици је разбио један одред турске војске од шест стотина људи, а Плавно је са својих сто осамдесет бораца одбранио, те је ухватио заповједника Селим-агу и убио га.(38) Због својих ратних заслуга провидур Фасцоло именовао га је главним свих ускочких буковачких Срба, дајући му уједно овлашћење да може пресуђивати у мањим међусобним споровима повјерених му Срба.(39)

Задњи Петров подвиг био је напад на Рибник у Лици. Руководилац подухвата био је кнез Поседарски. Петар је заповједао одредом од 1000 људи, а његов син Илија четом од 100 људи. У тој борби (1648.), погинуло је више десетина људи, а међу њима и Петар Смиљанић, те дон Стипе Сорих, коме су Турци живоме одерали кожу и набили га на колац.

Послије Петрове смрти, како се није женио, као ни два старија му брата Мате и Филип, постао је Филип арамбаха котарских Срба, па је управљао компанијом лаке коњице.

Филип се борио код Дрниша, Книна, Задрварја, на Косову пољу код Книна, Грахову и код Островице (далматинска).(40) Био је више пута рањен у борбама, а лијечио га је задарски хирург Никола Мустацхели.(41) Филип је убијен (прободен мачем) од стране једног плаћеника млетачког војника. Сахрањен је у цркви Св. Стошије 29.01.1656. године у Задру.

Јован, трећи брат Илијин, имао је синове Смољана и Марка, обојица гласовита јунака. Јован се укључио у борбу против Турака као прости војник. Погинуо је у јуришу на Надин 1647. године, млад, нежењен, без потомства. Смољан Михаљевић је по мајци насљедник Смиљанићеве породице.(42) Био је трећи главар и сердар Срба Равних Котара. Имао је плаћу 20 дуката мјесечно. Судјеловао је у многим биткама против Турака, а значајна је и она 1688. године код Брибирског потока, где је заједно са Стојаном Јанковићем напао Ибрахим-агу Ковачевића, који се са великим плијеном враћао из Биоградског приморја према Книну, где су све Турке побили, осим петнаесторице који су се успјели спасити. Највероватније је то била освета за Вука Мочивуна, који је 1666. године у борби са

Турцима ту погинуо. Умро је у Задру 06.03.1687. године, а сахрањен је у породичној гробници у цркви Св. Доменика.(43) До Сердара Смољана, породица Смиљанић је била православне вјере, а од тада неки њени чланови су прешли у католичанство, али су остали Срби.

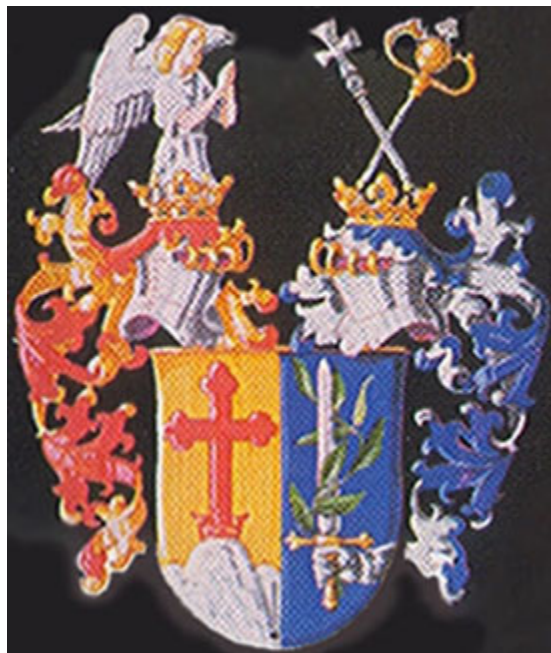
Лазар Смиљанић, син Смољанов, постао је 1700. године ускочки сердар, а 1706. године оберстлајтант са 30 дуката. Лазар је имао два сина, Марка и Петра.

Сам Илија Смиљанић се истакао за Кандијског рата у борбама против Турака. Он 1651. године побеђује 5000 Турака код Корлата (Бенковац), а 1652. године, поразио је Турке код Островице, те 1653. године код Удбине (Лика) и Ливна. Приликом упада у Лику 1654. године, погинуо је на Велебиту. Опјеван је у многим народним пјесмама.(44)

Посљедњи члан ове племените породице био је Иван Смиљанић, сердар (1759-1832), са којим породица Смиљанић ишчезава.(45)

На темељу дукале од 13.01.1759. године, Фрањо и Лазар Смиљанић су примљени у задарско племство 20.07.1759. године, Лазарови синови Петар и Антун Иван били су уврштени у задарско племство. С друге стране, аустријска власт је 1822. године признала племство само Ивану Смиљанићу.(46)

KNEZEVITS DE OCESTOVO (47)

ШТИТ : полуокругли штит је окомито раздијељен; у десном златном пољу штита је сребрно брдо на којем је црвена круна из које расте црвени крст: у лијевом плавом пољу

штита, из лијевог руба штита, извире црна рука, обучена сребрним оклопом, која у шаци држи сребрни мач обавијен зеленом гранчицом (уљика).

НАКИТ: изнад штита двије кациге: изнад десне кациге златна круна из које расте лијево окренут анђео; изнад лијеве кациге златна круна на којој су укрштени епископски штап и сребрни крст.

ПЛАШТ: с десне стране црвено златни, а с лијеве плаво сребрни.

ПЛЕМСТВО: Кнежевићи су српска племићка породица из Оћестова. Племство и грб добио је Стефан Кнежевић у Бечу, 05.07.1867. године. Стефан (15.06.1806.-28.01.1890.) био је далматински епископ.(48) Родио се у Оћестову код Книна. Био је први далматински православни епископ у Далмацији. Посвећен је за епископа 06.03.1853. године у Сремским Карловцима, а дотле је био архимандрит манастира Крке. Основао је 16.07.1835. године Конзисторију у Задру и боље је уредио презбитеријате и парохије.(49) Преустројио је 1863. године богословно сјемениште у Задру. Основао је 1869. године фонд за свештеничке удовице и сирочад.(50) Православни богословски факултет у Черновцима дао је Кнежевићу, уз почаст и уважавања, докторат 1879. године, у исто вријеме када и Петрановићу.

Владика Стефан Кнежевић био је велики епископ далматински и национални радник, који се својим родољубљем, жртвом и радом и својим великим заслугама и дјелима овјековјечио.(51) По свом животу и раду, као Србин био је вриједан и ревносан чувар своје народности, а као узоран архијереј био је неуморан бранилац своје православне цркве и као такав уживао је велико повјерење и љубав свога српског народа и своје пастве, какву је, на жалост, ријетко који архијереј уживао у његово вријеме.

По причању његових савременика, који су у то вријеме у читавом Српству и православљу, не само у Далмацији, него и у Војводини, Хрватској, Црној Гори и Србији, представљали његово мишљење, преко новина: "Српски глас" (лист) – Задар, "Србобран" – Загреб, "Застава" и "Браник" Нови Сад, "Самоуправа" и "Одјек" – Београд, "Глас Црногорца" – Цетиње, и часопис "Весник" – Београд, и који су приказујући укупно дјеловање епископа Стефана Кнежевића, утврдили:

1) да је на пољу просвјете уложио велики напор, те да је много урадио подизањем школа, што је до њега било много запуштено, оснивањем своје закладе за васпитање српске далматинске омладине и упућивање тада први пут српске омладине на високе школе у Бечу и Грацу.

2) да је у нашој цркви извео пуну организацију, коју је поставио на савремену основу и у њен живот и рад унео пуно активности и полета са јаким родољубивим обиљежјем. Он је устројио Конзисторију и извео уређење парохија, преустројио Богословни завод у Задру и успио да га подигне и узвиси, те да око њега окупи најбоље снаге. Преустројио је и Сјемениште у Задру и успио да са Богословским заводом и Сјемеништем створи један добар и изображен свештенички нараштај. (52) Много је радио на подизању и обнављању манастира, цркава и парохијских домова, уредио је и побољшао материјално стање свештеника, те основао Фонд за удовице и свештеничку сирочад. Једном речју, за нашу просвјету је много урадио.

3) да је у свим српским пословима, по казивању вође Срба у Приморју Саве Белановића, владика Стефан Кнежевић, увијек био учесник и у њима предњачио. Још као млад калуђер био је чувен, па су се њему обраћали родољуби из близа и даљине. Био је тада

међу првим у Народној странци. И као такав предводио је дванаесторицу народних заступника у Беч, да на највишем мјесту Цару искажу жеље и тужбе народа.(53)

Међутим, већ 1862. године владика Стефан Кнежевић се разочарао, те се увјерио да се у Народној странци о српским интересима слабо и никако не води рачуна, већ само о хрватским интересима и католичкој цркви, и да је њен главни циљ уједињење са Хрватском. Напушта Народну странку и иступа из ње и образује Самосталну српску групу, која према датим приликама и српским интересима повремено сарађује са аутономашима, посебно са њезиним славенским крилом, коме је на челу био Бајамонти. Као реалист у политици сарађивао је повремено и са Владом.(54)

Тада се издвојио из Народне странке и почео да самостално политички ради, води чисто реалистичку политику, тактизирајући час са аутономашима, час са Владом. Тада је језуитски почела борба против Владике Кнежевића, разним клеветима и подметањима. У то вријеме ствара се нерасположење против владике Кнежевића, а томе су допријели и сами Бокелџи са Стјепаном Митром Љубишом, дијелом због његове суревњивости о вођству Срба на Приморју, а дијелом због његове предрасуде да је владика Кнежевић био против оснивања посебне Боко-Которске епархије, на коју је он хтио да доведе свога брата Висариона, каснијег митрополита цетињског, иако се касније кореспонденцијом Патријарха Самуила Маширевића, баш напротив утврдило да владика Кнежевић није био противан оснивању те епархије.(55)

У тој борби владика Кнежевић се није дао поколебати. Остао је упоран у свом ставу и држању. Говорио је српским првацима који су иза њега остали у Народној странци да им је пут погрешан, јер код хрватских вођа у Народној странци све више преовладава хрватски есклузивизам и брига за католичку цркву и уједињење са Хрватском, и да у њима нема искрене тежње за братском сарадњом са Србима, па ће и на томе путу доживјети велико разочарење.

И доиста, послје неколико година, безобзиран есклузивизам Хрвата, стваран са већим утицајем католичког клера у Народној странци, Србе је све више разочаравао у братску сарадњу са Хрватима, док 1878. године не наступи потпуно разочарење догађајима и поступцима претходне и те године, које их присили да напусте Народну странку у јуну 1879. године, оснују своју посебну "Српску Странку на Приморју", и свој орган "Српски лист". Тада су сви признали да је пут владике Кнежевића био исправан. Као што је владика Кнежевић био први међу оснивачима Српске странке које се увијек држао, тако је исто био међу првима и код оснивања "Српског листа", кога је политички, материјално и морално помагао.(56)

Његов пут и политика у одбрани народности и цркве био је једини правилан, а то нитко није једноставније нити дубље исказао као Задарско црквено општинство у посмртници његовој: "Умре вредан чувар православне вјере и српске народности Стефан Кнежевић, епископ челичан у карактеру, сталан у начелу. Народ свој упућивао на стазу среће и напретка, потпомагао је рад и просвијету, био увјек над стадом својим, дубоко је мислио о судбини свога народа, бесједио нам је да се никад не одричемо своје прадједовске вјере, да пазимо на савјест свога имена и величанственог племена. Србин је био збором и твором".(57)

Колико је био Србин и колико је у себи дубоко осјећао српску мисао, најбоље показују ове неколике чињенице:

1) Прославу Видовдана, у косовској години 1889. на Косову код Книна владика

Кнежевић, старац у 83. години, лукаво и мудро, нечујно и без муке, организовао је и скупио невиђено присуство свештеника и народа на којој је тога дана осветио нову цркву, коју је намијенио српском мученику светом кнезу Лазару, сам вршио опело јунацима погинулим за вјеру и отаџбину. Сав тај други обред сиједи старац је издржао без одмора и муке. Колико је Српства, овакве свечаности није било нигдје, а то је све дјело владике Стефана Кнежевића.

2) Његов тестамент (58) којим је читаво своје имање прибављено трудом и штедњом завештао и оставио за добротворне сврхе српском народу, за кога је једино и живио и кога је изнад свега љубио, и којим је наредио да се сва његова имовина, за случај да се његов народ почне одрицати вјере православне и народности своје, "има пренијети у милу Кнежевину матере Србије", те да истом имовином управља влада и Митрополит Србије. Ово је највероватније остао јединствен примјер у пречанском Српству. До тада, а ни послје њега до данас то нитко није учинио. Овакав тестамент засигурно доказује колико је владика Кнежевић дубоко, жарко и њежно волио Српство и Србију.

3) Основао је многе фондације за потребе наших школа и наше цркве, за српски подмладак и сирочад.

4) Препоручио је да му на погребу, од Кистања па све до манастира Крке (близу пет километара) гдје је сахрањен, сељаци-вјерници пјевају српске народне песме, јер су се на његовом Епископском двору, у свакој пригоди редовито, уз гусле, пјевале народне пјесме.(59)

Ово је само дио примјера, међу многима, колико је владика Кнежевић волио Српство и православље. Колико је Кнежевић био љубимац народа свога, који је у владици гледао великог бранитеља права и интереса, најбоље је изразио Сава Бјелановић, вођа Срба на Приморју, овим ријечима: "У народу је владика Кнежевић био вољен и народ му је био јако привржен".

Изнад свега, његов величанствени и дотад невиђени спровод од Задра до манастира Крке, његове гробнице и вјечне куће, најбоље говоре коју је народну љубав уживао владика Кнежевић.(60) Међутим у одбрани Српства и православља на Приморју владика Кнежевић је био на великој висини. У очима Србије, владика Кнежевић је био као Србин најчистији представник српске мисли на Приморју, а као српски епископ будни и неуморни чувар своје народности и вјере. За Србе у Војводини, владика Кнежевић је представљао епископа који се борио за православље и српску народност. За Србе у Хрватској - епископа који стоји на бранику своје цркве и народности против свих насртаја Рима и католичке цркве. Русију је владика Кнежевић посебно волио и био је са њом стално у вези преко Митрополита Михајла.

Владика Кнежевић се сав предао оснивању Српске странке и Српског листа. Српски лист без његове материјалне помоћи не би могао излазити. Због својих веза и оданости Српској странци и Српском листу, владика је имао врло тешких и мучних дана и момената. Без обзир на све то, он је до краја живота остао вјеран Српској странци и њеном програму. Због тога су га противници назвали попом, а странку "Православно - поповском и калуђерском странком".

Година 1918. била је година уједињења и ослобођења Далмације, догађаји су дали за право политици владике Кнежевића. Српска војска је новембра 1918. ослободила Далмацију од Аустрије и спречила њену окупацију од стране Италије по Лондонском уговору. Одлуком Народног вијећа у Сплиту Далмација је тражила да се уједини са

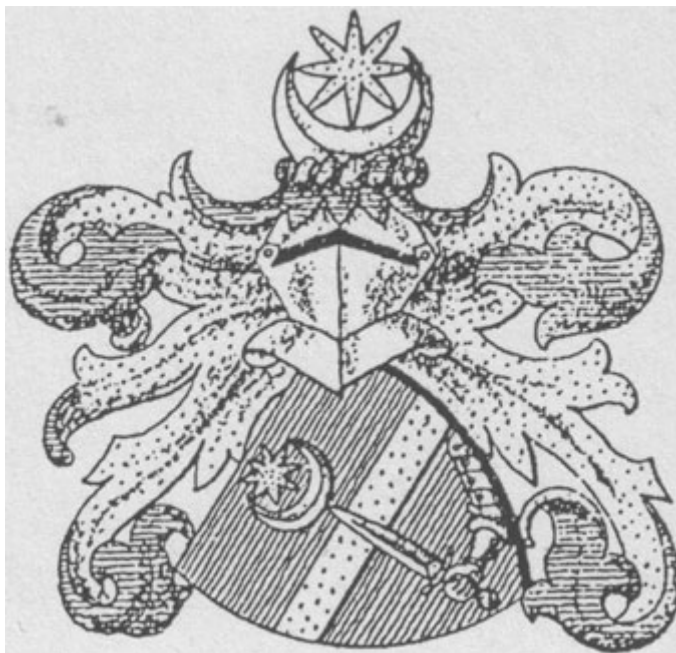
Србијом. Тим уједињењем дата је пуна сатисфакција политици владике Кнежевића.

Сасвим природно и логично да је на прослави 550. годишњице битке на Косову и 50. годишњице освећења цркве Лазарице на далматинском Косову, држане 1939. године, одана достојна пошта владици Кнежевићу као најизразитијем и најбољем представнику српске мисли на Приморју, организатору далматинске цркве, народном добротвору и знаменитом владици.(61)

"Кад би Српство", рекао је један српски лист, говорећи о заслугама владике Стефана Кнежевића, "имало у своме крилу овако родољубивих црквених поглавица као што је владика Кнежевић, то би данас народне ствари мало другачије стајале. Народ српски указао би има за заслуге своју особиту љубав и поштовање... Наше владике са свештенством могу највише помоћи да процвјета народна ствар. Уз друге народне чиниоце нек и они прораде на народној њиви, и пожњеће плодове труда својих".

Владика Стефан Кнежевић ту своју дужност је учинио.

ЈОВИНО - ЗОВИНИЋ (62)

ШТИТ: троугласти плаве боје штит је водоравно подијељен са златном водоравном гредом; у доњем пољу штита из лијевог руба вири оклопљена сребрна рука, која у шаци држи сребрни мач; у горњем пољу штита сабљу прати сребрни полумјесец окренут према горе са златном осмокраком звијездом.

НАКИТ: изнад штита сребрна кацига са златном круном на којој је положен сребрни

полумјесец окренут према горе са златном осмокраком звијездом.

ПЛАШТ: с десне и лијеве стране плаво - златни.

ПЛЕМСТВО : Звонићи су српска племићка породица из Задра.(63) У овој породици истиче се Јован (Iovinus), односно Гиован. Био је добротвор задарских студената. Он је као слушаалац Падовинског универзитета био 1535. године ректор јуриста, а и асистент на том факултету.(64) У историји Падовинског универзитета стално се "подвлачи да је он био Србин по рођењу". У капели Св. Павла (раније капела Младјенаца) цркве Св. Фране очуван је још грб Зовинићева оца Стефана са изричитом напоменом да је то био неки Србин који је ваљда однекуда бјежао пред Турцима. На плочи је испод гроба Зовинићева овај натпис:

VIVITE MORTALES CURAE QUOT VIVITS
ANNOS NON SIT SED VOBIS QUAM
BONA VITA FUIT STEPHANO ZIVINICHIO
SERVIANO VI TURCHARUM
PROFUGO VIRO OPTIMO PATRI CHARISSIMO
BONAEQUE INDOLIS VFRATRIBUS
DELECTISSIMIS DESCENENTBUQUE
IOANNES IOVINUS IURIS UTRIUQUE
DUCTOR UNA CUM MATRE URSULA
PIENTISSIMA MOESTISSIMAQUE
POSIUT OBIIT MDXXVII DIE
XXV AUGUSTI

О родитељима тога Зовинића, који је завршио оба права, живио као адвокат обично у Млецима, а тамо се оженио Јелисаветом Зеном и тако дошао у везу са најугледнијим племићким кућама Млетака, не зна се ништа подробније.(65)

Чувени професор права Универзитета у Падови Ђовино Зовинић, рођен 1535. године. Племство и грб добио је Ђовино 1627. године.(66)

SINOBAD DE KNIN (67)

ШТИТ: у црвеном пољу штита. из лијевог угла, излази савијена у модро одјевена рука, која у шаци држи сребрну сабљу са златним балчаком; у горњем десном углу сабљу прати златна шестокрака звијезда, а испод сабље је сребрни полумјесец, окренут према доље.

НАКИТ: изнад штита је сребрна турнирска кацига.

ПЛАШТ: с десне стране плаво - златни, а с лијеве црвено - сребрни.

ДЕВИЗА: SINOBAD DE KNIN.

ПЛЕМСТВО: Синобади су српска племићка породица из Книна. Породица је првотно живјела у Херцеговини.(68) Први познати предак је Петар Синобад, који је рођен око 1600. године. Петар је доселио заједно са своја три брата Митром, Филипом и Јованом на подручје Млетачке републике из Херцеговине. Прво мјесто досељења је Ражанац, испод Велебита, 20 км западно од Новиграда на мору.(69) Петар је одмах по досељењу у Ражанац постао поглавар (кнез) насеља, а његови синови су касније постали војници млетачке војске и тако се борили против Турака. Петар је био писмен и образован човјек. Због јуначког учествовања Петра и његових синова у одбрани од Турака, млетачке власти су их обдариле имањима и кућама ранијих турских ага и бегова.

Петар је убијен 1684. године од стране једне одметничке пљачкашке банде, а сматра се да је међу њима био и Илија Митровић (Јанковић). Митар, син Петров, је одмах по доласку на подручје Млетачке републике био примљен у млетачку војску, учествујући у многим борбама против Турака за вријеме Кандијског рата (1645.-1669.). Митар је заједно са осталим ускочким војводама Стојаном Јанковићем, Илијом Смиљанићем и другима, предводио Србе у многим окршајима против Турака.

Митар се посебно истакао приликом освајања Земуника и у борбама око Гламоча.

Нејвјероватније је умро 1684. године, пошто се у млетачким архивама касније не спомиње.(70)

Филип је средишњи син Петров. Био је храбар борац, а учествовао је у многобројним борбама против Турака заједно са својом браћом Митром и Јованом. Због огромне храбрости у борбама против Турака вршио је дужност барјактара. Он је декретом од 26.06.1691. године унапријеђен у чин капетана, те је био постављен за команданта чете и заповедника тврђаве Звониград и тиме замијенио на тој дужности брата Јована, који је именован за сердара книнске Крајине. На тој дужности Филип је остао све до 1694. године, када је услјед тешке болести умро. Замијенио га је синовац Михајло, Митров син.(71)

Филип је имао два сина од мушке лозе и то Матију и Дамјана, који припадају трећем кољену породице Синобад. Даљу лозу породице продужио је његов млађи син Дамјан.

Јован (72) је био најмлађи син Петров. Његова година рођења није у архивским документима забиљежена. Он је најславнији припадник породице Синобад, који је за своју храброст и јунаштво против Турака, добио највиша звања и титулу почаста од Млетачке републике. По заслугама и успјесима Јован се може недвојбено упоредити са познатим ускочким вођама Стојаном Јанковићем, Илијом Смиљанићем и Вуком Мандушићем. Његови подвизи су опјевани у многим народним пјесмама. Био је заробљен од стране Турака, али је размијењен за заробљене Турке. У затвору је био подвргнут разним мучењима. Своју прву већу битку са Турцима Јован је врло успјешно извео при освајању Книна 1684. године. Пошто су Турци врло често нападали книнска села, Јован је врло брзо саградио камену кулу (на три спрата) са пушкарницама, одакле је контролисао читав простор, спречавајући сваки излазак Турака из камене тврђаве. Одлуком млетачког провидура 01.07.1684. године, Јован је награђен кућом и великим земљишним имањем код Карина. Развалине куће мјештани села Карина (код Бенковца) назвали су "Синобадуша".(73)

Исте 1684. године, Јован је са својом војском извојевао побједу код Грахова против Турка, односно, турског Мазут-паше, а том приликом је посјекао многе турске главе. Због тога га је млетачки провидур Моћенего похвалио и одредио му плату од 2 дуката мјесечно.

Јованова војска је, у садејству са млетачком војском у бици за Сињ, показала велику способност и храброст, а тиме су допринијели паду сињске тврђаве. За тај успјех добио је као награду зидине Новиграда. У освајању Книна 1688. године, поред осталих судјеловао је и Јован Синобад. Турци су се на крају предали. Међу заробљенима нашао се и турски командант Мехмед-паша Атлагић и друге цивилне и војне старјешине. За заслуге за освајање Книна, Синобад је награђен великим имањима, која су припадала турским агама Челићу и Куртовићу.(74)

Послије пада Книнске тврђаве, Јован је за кратко вријеме очистио Книнску крајину од Турака, укључујући и Звониград, који се налазио 5 км јужно од мјеста Зрмања. Јован је од стране млетачког провидура био постављен за команданта Звониграда са платом од 14 дуката мјесечно. Већ сљедеће године, указом провидура Молина од 20.09.1691. године, Јован је проглашен сердаром и запо-вједником Книнске сердарије са мјесечном платом од 20 дуката.(75) За показану храброст и руководеће способности, провидур Молин је додијелио Јовану велики земљишни посјед код Булина и ријечице Радљевац, као и зидине и кућу код книнске тврђаве.(76)

Декретом од 13.01.1693. године, Јовану Синобаду је повишена мјесечна плата на 25 дуката. Добио је 1693. године на коришћење 100 канапа земље у Зрмањи, која је раније припадала Кенан-паши, док је декретом од 21.03.1694. године добио још 50 канапа земље, зидине и авлију куће истог паше у Читлуку код Врлике (1 канап = 36 ари).

За успјехе које је постигао у борбама са Турцима код Ливна 1695. године, млетачки дужд је указом од 30.01.1696. године прогласио Јована Синобада витезом (кавалером) Св. Марка, одликујући га златном колајном вриједном 300 дуката. Истим указом, Јован се овлашћује да може носити све што по закону припада једном витезу: одијело, сабљу и мамузе од злата, као и сва обиљежја која се односе на племићко звање.(77)

Јован је судјеловао у сузбијању напада херцеговачког Селима-паше, који је угрожавао источне границе млетачке државе у Далмацији. У то вријеме главнина млетачке војске била је заузета у борбама код Улциња, у којима је погинуо Јованов синовац Матија, тј. син његовог брата Филипа.(78)

У намјери да охрабри Јована, млетачки провидур Далфин је именовао Јована Синобада за пуковника и супраинтенданта цјелокупне Книнске крајине, нагласивши да му се морају покоравати сви Морлаци (Срби) као и остали досељеници у те крајеве.

Јован је добио имања око Книна од стране млетачке власти. Када се говори о борбама Јована Синобада, занимљиво је да се помиње да је на коњу са њим у борбу ишла и његова друга жена Угриница, родом Црногорка, која се понашала као мушкарац. Борила се у првим редовима. Одводила је у робље турске жене.

Године 1713. босански Мехмед-паша, ударио је из Клиса на Врличку крајину. Витез Јован је са својим борцима напао Турке с леђа те их је присилио да напусте плијен и у бјекству потраже спас. У тој борби је погинуло много турских војника и високих официра.

Млетачки провидур Емо је 18.01.1714. године именовао витеза Јована Синобада за пуковника и супраинтенданта, осим книнске, још и Дрнишком и Врличком крајином. У том декрету се наводе Јованове заслуге за Млетачку републику.(79)

Последњи рат са Турцима Јован је водио код Гламоча, 1715. године, потукавши војску босанског паше. Међутим враћајући се из боја са војском, Јована и његову пратњу из засједне напала је чета Турака. Тад је турски буљубаша Мујо Ножинић својим копљем задао смртни ударац Јовану, али је и Мујо погинуо од Јованове пратње. Јован је издахнуо на рукама својих бораца. Сахрањен је у порти цркве Св. Ђорђа на Синобадовој главици, гдје и данас почива. На његовој надгробној плочи уклесан је овај текст:

"ОВДЈЕ У СВЕТОМ МИРУ ПОЧИВА БЛАГО ОЧЕКУЈУЋИ
НАГРАДУ ЗА СВИЈЕТЛА ДЈЕЛА СЕРДАР, ПУКОВНИК И
СОПРАИНТЕНДАНТ КРАЈИНЕ КНИНСКЕ, ДРНИШКЕ И ВРЛИЧКЕ
ВИТЕЗ ЈОВАН СИНОБАД МУДРИ ВОЂ, ХРАБРИ ЈУНАК ЗА ВЈЕРУ
И НАРОД СРПСКИ ПАЋЕНИЧКИ У СЛУЖБИ ДУЖДА МЛЕТАЧКОГА.
ПОГИНУЛИ НА ГЛАМОЧКОМ ПОЉУ 1715. Г.

+ + +
+

НА СЛАВНИ УГЛЕД СВОЈИМ УНУЦИМА

ПОСТАВИШЕ СКРОМНУ ПЛОЧУ ОВУ
ЗАХВАЛНИ ПОНОСИТИ ПОТОМЦИ
1905."

Послије обнове цркве 1938. године, постављена је нова плоча, која се и данас налази, али са текстом:

"ЈОВАН ВИТЕЗ СИНОБАД
1647-1687
БРАТ ЊЕГОВ МИТАР
БОРЦИ ЗА ВЕРУ И ОТАЏБИНУ

+ + +
+

ЗАХВАЛНИ ПОТОМЦИ"

У народу Книнске, Дрнишке и Врличке крајине, остала је трајна успомена на јуначка дела витеза Јована Синобада. Пјесник Качић, у пјесми својој о Синобадима овјековечио је име славног јунака.(80)

Дамјан Синобад је био млађи Филип син. Нема података о години његовог рођења. Зна се само да се послје очеве смрти преселио са породицом из Буковице у Книн. Није се истицао у вршењу неких војних или цивилних дужности за вријеме владавине Млетачке републике. Дамјан је од мушког порода има три сина, Лазара, Јована и Илију.(81)

Један од најистакнутијих трибуна из ове племените породице спомиње се Трифун (Марка) Синобад. Био је веома угледан и имућан човјек, јер је располагао са великим земљишним посједом у Книну и околини. Био је неколико пута биран за кнеза Книнског Поља, па је у том својству био члан општинског вијећа у Книну. Неколико пута био је старјешина црквеног одбора при цркви Св. Ђорђа.

У XIX вијеку породица је дала Филипа (Јована) Синобада – трговца. Родио се 1852. године. Завршио је основну школу. Касније долази у Скрадин, гдје је стекао велико богатство. У више наврата биран је за начелника Скрадинске општине. Уз његову помоћ отворено је неколико основних школа у околним селима. Крајем XIX вијека он се налази на списку најугледнијих Срба у Далмацији, који су се истицали као добротвори.(82)

Велики број припадника породице Синобад у току I и II свјетског рата стали су на браник отаџбине, а у послјератној социјалистичкој обнови и изградњи из ове породице дали су огроман допринос. Највишу функцију у послјератној изградњи из ове породице обављао је Мирко Синобад – био је члан Предсједништва СР Хрватске.(83)

(1) Посљедњих десетак година појавила су се многобројна монографска дјела и радови из подручја хералдике, како код нас, тако и у свијету: Милош Ћирић, "Хералдика", Београд, 1988; Бартол Змајић, "Хералдика", Загреб, 1966; Милош Ћирић, "Грб града Београда", Београд, 1991; др Марко Атлагић, "Грбови племства у Славонији и Војводини у новом веку с посебним освртом на грбове српског племства", Приштина, 1997; др Марко Атлагић, "Развитак хералдике у Србији", Приштина, 1997; др Марко Атлагић, "Симболи српске државности у грбу Републике Српске", Бања Лука, 1997; А. Соловјев, "Историја српског грба", Београд, 2000; Herzog Hans Ulrich, "Lexikon Flagggen und Wappen", Leipzig, 1990; Спасић-Мрђановић-Плавестра, "Родословне таблице и грбови српских династија и властеле", Београд, 1991; Граклић Маријан, "Хрватски грб", Загреб, 1991; Neubecker Otfried, "Wappenkunder", Munhen, 1992; др Марко Атлагић, "Великохрватска идеја у грбу Републике Хрватске", Приштина, 1997; Отогепес Воžo, "Srednjovekovni pečati in grbi"; Ljubljana, 1988; Милић Миличевић, "Грб Србије", Београд, 1994; Златко Младичевић, "Симболи српске државности", Крагујевац, 1991. и друга многобројна дјела и радови.

(2) За шибенско племство и грбове, незаобилано је дјело Ф.А. Галвани, "Il Rex armi de Serbenico", Venezia, 1884, а за ријечко племство Р. Гиганте, "Blasonario fiumano", Фиума-Ријека, 1935-1938.

(3) А. В. Дуишин је један од најпознатијих хералдичара између два свјетска рата на подручју претходне Југославије. Међутим, ипак његов "Зборник" треба узети врло опрезно и критички, јер је знао фалсификовати поједине грбове и племство, због материјалне користи.

(4) Аустрија је декретом од 12.07.1816. године, донијела одлуку о формирању Хералдичке комисије за Далмацију, чији је задатак био размотрити молбе племића који су тражили потврду ранијег племства. Племићка права су признавана: племићима којима је племство признавано од стране млетачког сената, племићима којима је млетачка власт признала раније стечено наследно племство и племићима који су племство стекли за вријеме француске владавине. Види: Хисторијски архив у Задру, Хералдички списи, VIII, св.1, спис број: 12419; 214; 215; 221; 232; 21390; 9758.

(5) F. R. Heyer, "Der Adel von Dalmatinen", Nurnberg, 1873.

(6) Грга Новак, "Прошлост Далмације", II, Загреб, 1944, 222.

(7) Бошко Десница, "Историја котарских ускока", I, Београд, 1950. 53.

(8) Коста Милутиновић, "Ускочки харамбаша Стојан Јанковић", Задар, 1976, 363.

(9) Коста Милутиновић, "Од Стојана Јанковића до Владана Деснице", Задар, 1968, 9.

(10) Бошко Десница објашњава појам Морлаци, те каже да су за Млечане они били "Christiani". То су били историјски славенски елемент који је са Балкана дошао у Далмацију са турским завојевачем и ту се настанио као сточари и обрађивачи земље господара.

(11) Бошко Десница, "Историја котарских ускока", I, Београд, 1950, 77.

(12) Коста Милутиновић, "Од Стојана Јанковића до Владана Деснице", Задар, 1968, 12-13.

(13) Бошко Десница, "Ропство Јанковић Стојана", Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књ. 2, 1922, 196-200.

(14) Бошко Десница, "Историја котарских ускока", II, Београд, 1951, 141.

(15) Коста Милутиновић је 13.05.1964. године водио један разговор у Задру о Стојану Јанковићу са Владаном Десницом. Десница је Милутиновићу тада рекао: "Ја сам поносан на свог претка... У оно вријеме крајем ХVIII вијека, наши преци у овим крајевима су се нужно ослањали на Млечане у борби против Турака. Ако су од Млетачке републике и добијали звучне титуле и ордење, кавалерство и златне колајне, они нису били млетачке слуге ни измењари, него су властитом крвљу натапали сваку стопу своје родне груде у тешкој борби против турског освајача и тлачитеља. Лежао је Јанковић Стојан не само у турској тамници, него и у млетачким тамницама". Види: Коста Милутиновић, "Од Стојана Јанковића до Владана Деснице", Задар, 1968, 13.

(16) Бошко Десница, "Историја котарских ускока", II, Београд, 1951, 141.

(17) Исто, стр. 155.

(18) О Атлагићима је најпотпуније писао Алија Наметак, "Атлагићи у повијести и народној традицији" , 1964, 1-183.

(19) Бошко Десница, исто, 171-183.

(20) Владан Десница, "Мирко Королија и његов крај", Магазин сјеверне Далмације, II, Сплит, 1935, 128.

(21) Мирослав Виторовић, Илија Јанковић, "Catena mundi", I, Београд, 1992, 542.

(22) Исто, 543.

(23) Коста Милутиновић, "Ускочки харамбаша Стојан Јанковић", Задар, 1976, 367.

(24) Мирослав Виторовић, Илија Јанковић, "Catena mundi", I, Београд, 1992, 543.

(25) Архив ђаковачке бискупије, Штросмајер, фак. бр. XXXV.

(26) Народни лист, бр.24, Задар, 1874.

(27) Милан Ђ. Миличевић, "Етнографска изложба и словенски састанак у Москви, 1867", Годишњак Матице српске, VII , 1885, 61.

(28) Милан Прелог, "Др М. Полит и свеславенски конгрес у Москви године. 1867", Летопис Матице српске, књ. 313, Нови Сад, 1927, 389.

(29) Застава, бр. 32, Нови Сад, 1874. године.

(30) Исто, ту је пјесма у цјелини објављена.

(31) Др Урош Десница, "Југославенство као народност" , Магазин сјеверне Далмације, I , 1934, 127-135.

- (32) Хисторијски архив Задар (даље ХАЗд), Списи Хералдичке комисије, св. 5. VIII/7.
- (33) R.F. Heyer, "Der Adel von Dalmatinen", Nurnberg, 1873, 473.
- (34) Богумил Храбак, "Смиљанићи од Задра соколи", Београд, 1953, 26.
- (35) Т. Петрановић, "Смиљанићи", Српско далматински магазин, бр. 48, Задар, 1841, 42-28. О Смиљанићима је много писано и о томе постоји огромна архивска и библиотечка грађа. Велики дио те грађа издао је Бошко Десница.
- (36) Неки историчари о Смиљанићима доносе нетачне податке, додуше на основу мршавих историјских извора, те тврде да су они католици. Тако је Роман Јелић у раду "Смиљанићи - котарски сердари", Радови завода ЈАЗУ у Задру, бр. 29-30, 1983, на стр. 110 изнио мишљење да су Смиљанићи католици. Г. Станојевић пише да су они у прве двије генерације православне вјере. Види: Г. Станојевић, "Далмација у доба морејског рата (1648-1699)", Београд, 1962.
- (37) Анђелко Мијатовић, "Ускоци и крајишници", Загреб, 1974; Стипан Бановић, Осврт на 300 годишњицу смрти котарског сердара Илије Смиљанића, Задарска ревија, бр. 3, 1950.
- (38) А. Кузмић, "Смиљанићи", Народни лист, 5-6, Задар, 1976.
- (39) Т. Петрановић, "Историја фамилије Смиљанић", Српско далматински магазин, 45, Задар, 1841, 43.
- (40) О прошлости Островице види: др Марко Атлагић, "Кратак поглед прошлости Островице с освртом на обитељ Атлагић", Бенковачки зборник, Бенковац, 1987, 143.
- (41) Бошко Десница, "Историја котарских ускока", I, Београд, 1950, 89.
- (42) Десница пише да се не зна тачно да ли се његов отац звао Михаљевић, Мусалиновић или Мишкулиновић.
- (43) Жупски уред Св. Тошије у Задру, Матице умрлих, књ. VI (1682-1701), под даном 6.3.1678.
- (44) Илија је командовао одредом чије је дејство, уз остале ускоке, имало одлу-чујући значај за одбрану Равних котара. Ослањајући се на млетачки териториј, његови одред, самостално или у садејству са млетачким снагама, бранио је гранично подручје, али је продирао и у дубину турске територије.
- (45) Иван је 1794. године постао капетан. Оженио се у својој старијој доби (у 53. години живота) са Иваном Ангеловић. Није имао дјеце. Супруга му је умрла 1836. године. Иван је имао функцију благајника Племићког вијећа града Нина.
- (46) А. Кузмић, "Арамбаша Петар и његова четири сина Илија, Иван, Мате и Филип", Зора Далматинска, IV, бр. 25 и 36, 1847, 149-150; 193-195.
- (47) R. F. Heyer, "Der Adel von Dalmatien", Nurnberg, 1873, 13.

(48) Др Феодор Никић, "Епископ далматински Стефан Кнежевић", Српска Зора, Книн, 1993, 227.

(49) Шкрбић Никола, "Владика Стефан Кнежевић (1806-1890)", Српска Зора, год. 1, бр. 3 - 4, Книн, 1991, 143-145.

(50) Јован Радојчић, "Срби", Београд, 1994, 282.

(51) Феодор Никић, Исто, 144.

(52) Г. П. Архим, "Фундација за српско-народну просвијету у православној епархији далматинској и њихово стање 1863", Магазин српско-далматински, 1864, 169.

(53) Шкрбић Никола, Исто, 145.

(54) Јован Радојчић, "Срби", Београд, 1994, 283.

(55) Феодор Никић, Исто, 240-241.

(56) R. F. Heyer, "Der Adel von Dalmatien", Nurnberg, 1873, 13.

(57) Шкрбић Никола, Исто, 145.

(58) Исто.

(59) Феодор Никић, Исто.

(60) Босанска вила, V, 5, 1890, 79; Велика Србија, III, 8, 1890, 2-3; Вјесник Српске цркве, I, 2, 1890, 174-177.

(61) Хришћански весник, XII, 2-3, 1890, 214-216; Јавор, XVII, 6, 1890, 95; Застава, XXV, 19, 1890.

(62) R. F. Heyer, "Der Adel von Dalmatien", Nurnberg, 1873, 51, taf. 31.

(63) Петар Колендић, "Извјештај са пута у Задру 1939", Годишњак српске Краљ. Академије, XLIX, за 1939, Београд, 1940, 379.

(64) Јован Радојчић, "Срби", Београд, 1994, 226.

(65) Миленко Пекић, најстарији помен "Моравка" у енглеској путописној литератури - прилог проучавању питања "Влаха" у далмацији. Зборник о Србима у Хрватској, Београд, 1999, 73 - 100.

(66) Исто.

(67) М. Синобад, "Племи Синобад", Београд, 2000, 1.

(68) ХАЗД, 29/5. 1727. С. М (Сенато Мар.), ф.5 и 10/12; 1728, С.М. ф5.

(69) Љубо Влачић, Хисторичке успомене о сердарима, пуковницима и сопраинтендантима витезовима Синобада, Дубровник, 1907, 6.

(70) М. Синобад, Исто.

(71) Љубо Влачић, Исто, 13.

(72) ХАЗд, 13/7, 1716, I. III,С.

(73) Сељење Синобада у Далмацију један је од многих примјера сељења Срба, каснијих вијекова из БиХ. Они су населили многа опустјела села и крајеве у Далмацији. Те је Србе позвала Млетачка република у Далмацију.

(74) Љубо Влачић, Исто, 15-18.

(75) ХАЗд, Списи генералног провидура А. Молина књ. II, 1, 194.

(76) М. Синобад, Исто.

(77) Јованова кацига је била од гвожђа, тежине 1,73 кг. Промјер шупљине у дубину 0,250 мм, у ширину 0,175 мм, дубина са фронтима 0,315 мм. Панцир му је био тежак 7,7 кг. Преко прсију жица је подвостручена. Ширина у прсима је 62 цм, преко трбуха 75 цм, а висина 68 цм.

(78) Љубо Влачић, Исто, 20.

(79) ХАЗд, списи генералног провидура Ангела Емо 1714-1717, књ. I, 1.24-25, књ. II, 1,99: списи генералног провидура Алвиса Моценига, 1719-1722, Dispassi III, 1, 101, 109.

(80) Шиме Перичић, "Книн под Млечанима" , Загреб, 1993, 158.

(81) Љубо Влачић, "Хисторичке успомене о сердарима, пуковницима и сопрантендантима витезовима Синобадима" , Дубровник, 1907, 30-31.

(82) М. Синобад, Исто.

(83) Народни календар за 1863, Задар, 1863, 36-37.

(Преузето: Интернет сајт "["Комуникација"](#))